

İNNOVASIYA SAHİBKARLIĞININ İNKİŞAF PROBLEMLƏRİ

Alican Abbasov, Samirə Rüstəmovə

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC), Bakı, Azərbaycan
e-mail: vip.samira78@mail.ru

Xülasə. Məqalədə innovasiya sahibkarlığının mahiyyəti, maliyyələşdirilməsi mənbələri və alətləri, vənçur investisiyalaşdırılması inkişafının əsas istiqamətləri açıqlanmışdır. İnnovasiya sahibkarlığının inkişafında tələbin və vergi stimullaşdırmasının mühüm rolunu təsdiqləyən tədqiqatların nəticələrinə baxılmışdır. İnnovasiya sahibkarlığının dövlət tənzimlənməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: İnnovasiya sahibkarlığı, innovasiya fəaliyyəti, tələbin stimullaşdırılması, vergi sistemi, vənçur investisiyalaşdırılması, innovasiya menecmenti.

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP

Alijan Abbasov, Samira Rustamova
*Azerbaijan State University of Economics,
Baku, Azerbaijan*

Abstract. The paper reveals the nature, sources of financing and tools of innovative entrepreneurship, as well as key trends in venture capitalization. The results of studies confirming the important role of demand and tax incentives in the development of innovative entrepreneurship are considered. Proposals for improving the mechanism of state regulation of innovative entrepreneurship are given.

Keywords: Innovation entrepreneurship, innovation activity, tax system, venture investment, innovation management.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА ИННОВАЦИЙ

Алыджан Аббасов, Самира Рустамова
*Азербайджанский Государственный Экономический
Университет, Баку, Азербайджан*

Резюме. В статье раскрыты сущность, источники и инструменты финансирования, основные направления развития венчурного инвестирования инновационного предпринимательства. Рассмотрены результаты исследований, доказывающих важную роль спроса и налогового стимулирования в развитии инновационного предпринимательства. Даны предложения по совершенствованию механизма государственного регулирования развития инновационного предпринимательства.

Ключевые слова: предпринимательства инноваций, инновационная деятельность, стимулирование спроса, налоговая система, венчурное инвестирование, инновационный менеджмент.

---

1. Giriş

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində firma və şirkətlər məhsulun çeşidini genişləndirmək və rəqabətqabliyyətini yüksəltmək, bazar seqmentinə nail olmaq məqsədilə innovasiya fəaliyyəti həyata keçirirlər. İnnovasiya ingilis dilində “innovation” sözündən götürülmüşdür. İnnovasiya intellektual fəaliyyətin nəticəsidir, hansıki əmtəə, yaxud xidmətlər şəklində müəyyən istehlak xassəsinə malikdir və bazarda onlara tələbat vardır.

Mikroiqtisadi səviyyədə innovasiya istehsalın səmərəliliyinin, məhsulun keyfiyyəti və rəqabətqabliyyətinin yüksəldilməsinin, xərclərin azaldılmasının mühüm amili kimi çıxış edir.

Makroiqtisadi səviyyədə iqtisadi artımın resurs tipindən innovasiya tipinə keçməsi prosesi baş verir, innovasiya iqtisadiyyatı modeli formalaşır.

Innovasiya fəaliyyəti sahibkarlığın ən perspektiv forması olub yüksək risklidir. Elmtutumlu istehsalın inkişafı, intellektual mülkiyyət obyektlərinin rolunun artırılması, insan amilinin güclənməsi və təkraristehsalın intensiv tipinə keçməsi innovasiya sahibkarlığının ən səciyyəvi əlamətləridir.

Bu gün ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında innovasiyanın rolu və əhəmiyyəti artır. Belə ki, elmi-texniki tərəqqi, yüksək texnologiyalar cəmiyyətin və ölkənin davamlı, mənəvi, intellektual və sosial-iqtisadi inkişafı üçün möhkəm zəmin yaradır. Innovasiyalar elə güclü vasitədir ki, onların sayəsində sənayecə inkişaf etmiş ölkələr nəinki iqtisadi tənəzüllün qarşısını alır, həm də iqtisadiyyatda struktur yeniləşməsinə təmin edir, istehlak bazarını geniş çeşidli və rəqabətqabliyyətli məhsullarla zənginləşdirirlər.

2. İnnovasiya sahibkarlığının maliyyələşdirilməsi

Yeni istehsalın yaradılması, innovasiya məhsullarından istifadə edilməsi, yaxud diffuziya nəticəsində sahibkarlıq gəliri almağa imkan verən fəaliyyət innovasiya sahibkarlığı adlanır. İnnovasiya sahibkarlığının subyektlərinə innovasiya fəaliyyəti həyata keçirən müəssisə və təşkilatlar aiddir.

Müasir iqtisadiyyatda innovasiya fəaliyyəti dedikdə elmi tədqiqatların və işləmələrin (innovasiyanın) nəticələrinin, bazarda reallaşdırılan yeni, yaxud təkmilləşdirilmiş məhsullarda digər elmi-texniki nailiyyətlərin tətbiqinə yönəldilən proses, həmçinin praktiki fəaliyyətdə istifadə olunan yeni, yaxud təkmilləşdirilmiş texnoloji proses başa düşülür.

Innovasiya sahibkarlığının əsasını yeni istehsal yaradan, yeni bazar segmenti açan, elmtutumlu və rəqabətqabliyyətli məhsul istehsalını genişləndirən, həmçinin yüksək texnoloji sistemlərin formalaşmasına səbəb olan kiçik innovasiya firması- texnoloji lider təşkil edir. İnnovasiya sahibkarlığı əsaslanır:

- yeni ideyanın axtarışına və onun qiymətləndirilməsinə;
- zəruri resursların axtarışına;
- innovasiya firmasının yaradılması və idarə edilməsinə;
- pul gəlirlərinin alınmasına və əldə edilən nəticələrin kifayət qədər olmasına.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya sahibkarlığının inkişaf səviyyəsi istehlakçıların innovasiyaya olan tələbatından, milli iqtisadiyyatın elmi-texniki potensialının inkişaf səviyyəsindən, riskli innovasiya fəaliyyətini maliyyələşdirən vençur firmaları və investorların fəaliyyət miqyasından bilavasitə asılıdır.

Innovasiya fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi mənbələri iki qrupa ayrılır: (büdcə və dövlət) və qeyri mərkəzləşdirilmiş (büdcədən kənar, yaxud kommersiya).

Mərkəzləşdirilmiş maliyyə mənbələrinə əsasən büdcə vəsaitləri aiddir. İnnovasiya fəaliyyətinə dövlət həm mərkəzləşdirilmiş vəsaitlə maliyyə dəstəyi göstərir, həm də pul

vəsaitlərinin cəlb edilməsi bazar mexanizmlərindən istifadə edərək əlverişli şərait yaradır. Dövlət üçün kiçik innovasiya firmalarına maliyyə dəstəyi göstərmək xüsusilə vacibdir, çünki kiçik elmtutumlu biznesin yeni məhsul və texnologiya, kəşflər və patentlər yaratması elmi tədqiqatlara və işləmələrə çəkilən vəsaitlə müqayisədə iqtisadi cəhətdən daha səmərəlidir.

Qeyri-mərkəzləşdirilmiş maliyyə mənbələri birbaşa və dolayısı olur. Innovasiya layihələrinin birbaşa maliyyələşdirilməsinin ən geniş yayılmış forması bank krediti, qiymətli kağızların emissiyasından alınan vəsait, sərbəst aktivlərin satışından, yaxud icarəyə verilməsindən alınan vəsait, firmanın xüsusi vəsaitləri (mənfəət, amortizasiya fondu) və s. hesab edilir. Dolayısı maliyyələşdirmə mənbələrinə innovasiya layihələrinin zəruri material, texnika, əmək və informasiya resursları ilə təmin edilməsi, həmçinin lizinqdən istifadə aiddir.

Innovasiya fəaliyyətinin və işgüzar əməliyyatların maliyyələşdirilməsinin optimal alətinin axtarışı probleminin həlli çox vacibdir. Belə ki, innovasiya firmasının malik olduğu resursların həcmi və xarakteri onun innovasiya srtategiyasını müəyyənləşdirən ən mühüm təşkiledicilərdən biridir. Reallaşdırılan investisiya layihələrində qabaqcıl, mütərəqqi texniki və texnoloji meyllərin hansı səviyyədə nəzərə alınmasından mikro - səviyyədə firmaların aldığı mənfəətin həcmi, makro - səviyyədə isə beynəlxalq bazarlarda ölkənin rəqabətqabiliyyətinin yüksəldilməsi bilavasitə asılıdır [1, s.67-68].

Innovasiya sahibkarlığının inkişafına dövlətin strateji dəstəyinə kiçik innovasiya firmalarının məhsuluna tələbin stimullaşdırılması, əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi üçün şəraitin yaradılması, maliyyə resurslarına əlçatanlığın təmin edilməsi, vergitutma siyasətinin və dövlət tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi, kadr və sahibkarlıq potensialının möhkəmləndirilməsi istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi aiddir.

3. İnnovasiyaya tələbin stimullaşdırılması siyasəti

Innovasiyanın hərəkətverici qüvvəsi və mənbəyi kimi tələbin rolu iqtisadiyyatda daim aktual mövzu olmuşdur. XIX əsrdə Marşal və bir çox iqtisadçılar vurğulayırlar ki, yeni texnologiyaların təklifi tələbi stimullaşdırır, iqtisadi dəyər isə yalnız tələb və təklifin qarşılıqlı əlaqəsində, vəhdətində yaradılır.

Amerika iqtisadçısı Djejkob Şmukler öz əsələrində innovasiya fəallığının istiqaməti və intensivliyinin müəyyənləşdirilməsində tələbin böyük rol oynamasını sübuta yetirmişdir. O, patent statistikasını təhlil edərək göstərmişdir ki, yüksək elmtutumlu sahələr (kimya sənayesi, elektronika və maşınqayırma) qabaqcıl elmi-texniki biliklərə əlçatanlığı nəticəsində yeniliklərin, innovasiyaların tətbiqi səviyyəsinə görə nisbi üstünlüyə malikdirlər.

1960-cı illərdə aparılan tədqiqatlar akademik tədqiqatçıların diqqətini innovasiya fəaliyyətinə tələbin təsiri mövzusunə cəlb etmişdir. Aparılmış tədqiqatlar göstərir ki, iqtisadi amillərin, xüsuslə tələbatın innovasiya üçün müstəsna əhəmiyyəti vardır. ABŞ Müdafiə Nazirliyi silah sisteminin yaradılması tarixini təhlil edərək göstərmişdir ki, tələbat innovasiya prosesinin əsas stimulu sayılır, silah sistemində innovasiyanın 25 faizi müdafiə tələbatının

dəqiq proqnozlaşdırılması sayəsində yaradılmışdır. Dəqiq müəyyənləşdirilmiş təlabat, hansıki ödənilə bilər, innovasiyanı tətbiqində vacibdir [2, s.778].

Tələbatın stimullaşdırılmasının bəzi alətləri (dövlət tədarüku) 1970-ci ildən məlumdur. Amma onlar spesifik məsələlərin həlli üçün sənaye siyasətinin tərkib hissəsi kimi xüsusi tədbirlər həyata keçirmişlər. Uzun illər Avropada və onun kənarında innovasiya siyasəti yeni məhsul və xidmətlərin istehsalını dəstəkləyən təklifə hədəflənmişdir.

Lakin son vaxtlar innovasiya siyasətinə yanaşma tələbin dəstəklənməsi istiqamətində inkişaf etməyə başlamışdır. Belə ki, həm inkişaf etmiş (Finlandiya və Avstriya), həm də inkişaf etməkdə olan (Braziliya və Çin) ölkələr tələbin ödənilməsi məqsədilə innovasiya fəaliyyətini məqsədyönlü şəkildə genişləndirmişlər. Tələbin stimullaşdırılması barədə müasir siyasət innovasiya fəaliyyətinin mühüm potensial mənbəyidir. Tələb və innovasiyanın qarşılıqlı əlaqəsinin iki növü vardır: tələb innovasiya yarada bilər və tələb innovasiyanı qəbul edir.

Innovasiyanın yaradılmasını dəstəkləyən tələbin stimullaşdırılması innovasiya siyasətinin başlıca istiqamətlərindən biridir. İstifadə olunan innovasiyanın dəstəklənməsi işgüzar fəaliyyətin prioritet istiqaməti sayılır, çünki istifadəçinin təşəbbüsü ilə innovasiyanın yaradılması çox vaxt yeni bazarların formalaşmasına gətirib çıxarır. İstifadə olunan innovasiyanın stimullaşdırılması istehlakçının təlabatının daha dolğun ödənilməsi; mövcud məhsul və xidmətlər bazarlarının genişləndirilməsi və yenilərinin yaradılması; biliklərin paylanması və ötürülməsi xərclərin azaldılması vasitəsilə innovasiya fəaliyyətinin sosial-iqtisadi səmərəliliyinin yüksəldilməsinə imkan verir.

Dövlət yeni əmtəə və xidmətlərin istehlakçısı qismində çıxış edərək innovasiyanı stimullaşdırmağa bilər. Dövlət innovasiya məhsullarına öz təlabatını formalaşdıraraq yeni investisiyaların yatırılmasının və innovasiyalı texnoloji qərarların tətbiqinin təminatçısı ola bilər. Dövlət sektoru yeni innovasiya məhsulu və xidmətlərinin vacib istehlakçısı qismində çıxış edərək innovasiya prosesində mühüm rol oynayır, həmçinin tənzimləyici mexanizmlərin və standartların vasitəsilə innovasiyaya təsir edir.

Tələbin stimullaşdırılmasına yönəldilən innovasiya siyasəti dedikdə innovasiyaların tənzimlənməsi və onların nəticələrindən geniş istifadə olunması məqsədilə innovasiyaya tələbin artırılması və innovasiya fəaliyyəti üçün əlverişli şəraitin yaradılması, yaxud təlabatın formalaşdırılmasına səbəb olan dövlət siyasətinin tədbirlər toplusu başa düşülür. Bu tədbirlər potensial istehlakçıların innovasiyalara təlabatının ödənilməsi və onların nəticələrinin tətbiqi, habelə tələb və təklif arasında qarşılıqlı əlaqələrin yaradılması imkanlarını, yaxud arzularını məhdudlaşdıran maneələri, əngəlləri aradan qaldırmağa xidmət edir.

Innovasiyaya tələbin tənzimlənməsi siyasətinin alətləri dörd qrupa ayrılır: dövlət tədarüku; yeni növ məhsul istehsalının stimullaşdırılması, tənzimlənmə normaları, xüsusi sektora dəstək və sistemli siyasət.

Aparılmış elmi araşdırmalar sübut edir ki, tələb innovasiyanın mənbəyi sayılır. İnnovasiya prosesinin xarakteri haqqında biliklərin dərinləşməsi, qeyri-xətti xarakterin başa düşülməsi, innovasiyanın sistemi və tsiklinin bütün miqyasını əhatə etməyi nəzərdə tutan innovasiya siyasətində dəyişikliklərə gətirib çıxarır. Tələbin stimullaşdırılmasına müasir yanaşmanın təməl prinsipi daha geniş yayılmış, həmçinin strateji sənədlərdə və siyasi tədbirlərdə uğurla reallaşdırılır.

4. İnnovasiya sahibkarlığının vençur maliyyələşdirilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi

İnnovasiya sahibkarlığının inkişafında vençur kapitalı innovasiya fəaliyyətinin infrastruktur elementlərindən biri kimi çıxış edir və kapital daşıyıcısı ilə elmtutumlu texnologiyaların daşıyıcısını birləşdirən maliyyə zənciridir. Məhz buna görə müasir iqtisadiyyatda innovasiya layihələrinin maliyyə təminatı məsələlərinin çözülməsində vençur kapitalından müvəffəqiyyətlə istifadə edilir.

Son illər müəssisə və təşkilatlar innovasiyaya vençur kapitalı qoymağı tədricən artırmışlar. Hazırda vençur kapitalı üçün istehlak bazarı, maliyyə xidmətləri, telekommunikasiya, kompüter və tikinti ən cəlbedici sahələridir.

İnnovasiyanın vençur maliyyələşdirməsinin inkişafında müsbət meyillərə baxmayaraq, vençur kapital bazarı təşəkkül mərhələsindədir, onun gələcək inkişafını və genişləndirilməsini ləngidən mövcud baryerlər vardır.

İnnovasiyalı iqtisadiyyatın formalaşması şəraitində innovasiya sahibkarlığının vençur maliyyələşdirilməsi mexanizmlərinin tədqiqi nəticəsində vençur investisiyalaşdırılmasını ləngidən aşağıdakı təşkilati-iqtisadi və hüquqi problemlər aşkara çıxarılmışdır [3, s.91-95]:

- innovasiya şirkətləri üçün ixtisaslı kadrların çatışmaması;
- elm və təhsil sisteminin innovasiya potensialından səmərəli istifadə edilməməsi;
- vençur maliyyələşdirilməsinin normativ-hüquqi bazasının olmaması;
- intellektual mülkiyyətin müdafiəsi institutunun zəif inkişaf etməsi;
- vençur investisiyalaşdırılması infrastrukturunun və vençur fondunun yaradılmaması.

5. İnnovasiya sahibkarlığının vergi stimullaşdırılması

Yeniliklərin yaradılması, tətbiqi və istifadəsi, təsərrüfatçılığın təşkilati-iqtisadi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi ilə əlaqədar innovasiya iqtisadiyyatının əlamətləri innovasiya sahibkarlığında daha çox təəcəssüm edir.

Azərbaycanda innovasiya sahibkarlığı ləng inkişaf edir. Mövcud innovasiya potensialının elmi-texniki nailiyyətlərin, xüsusilə yeni avadanlıq və texnologiyaların yaradılması və tətbiqi sferasında reallaşdırılması qənaətbəxş deyil. Bu vəziyyətdən çıxmaq üçün bütün maliyyə alətlərindən, hər şeydən əvvəl vergi stimullaşdırılmasından istifadə edilməlidir.

Iqtisadi nöqtəyi-nəzərdən vergi stimullaşdırılması innovasiya fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaradan iqtisadi münasibətlər subyektlərinə vergi güzəştlərinin və digər üstünlüklərin təqdim edilməsinə dair kompleks tədbirləri nəzərdə tutur.

Innovasiya sahibkarlığının inkişafında vergi sisteminin stimullaşdırılmasının rolu innovasiya məhsullarına tələbat və moderinləşdirmə üçün, yəni yeni texnologiyalara sərmayə qoyuluşu üçün əlverişli şərait yaratmaqdan ibarətdir. Vergi sistemi innovasiya təklifi, yəni elmi tədqiqatların və təcrübə-konstruktor işlərinin nəticələrinin istehsal prosesində tətbiqinə yönəldilən vergi ödəyicilərinin fəaliyyəti üçün əngəl yaratmamalıdır.

Vergi stimullaşdırılması alətlərinin sadəliyi və cəbediciliyi ondan ibarətdir ki, dövlət və özünüidarəmə orqanları elm və innovasiya təşkilatlarından dövlət və yerli büdcələrə vergi şəklində daxil olmalı vəsaitdən imtina edirlər. Bu vəsait elmi-tədqiqat və təcrübə konstruktor işlərinin aparılması, innovasiyanın tətbiqi, istehsalın genişləndirilməsi və modernləşdirilməsi üçün həmin təşkilatların sərəncamında qalır. Bununla da onlara dolayısı maliyyə dəstəyi yaranır, yəni vergitutmanın fiskal funksiyası stimullaşdırıcı funksiyaya transformasiya olur [4, s.17].

Innovasiya fəaliyyəti həyata keçirmək üçün müəssisə və təşkilatlarının sərbəst maliyyə resursları olmalıdır, hansiki vergi yükünü azaltmaqla yaradıla bilər, məhz vergi stimullaşdırılmasının səmərəliliyi bununla izah edilir. Son illər Azərbaycanda vergi siyasəti göstərilən istiqamətdə tədricən təkmilləşdirilir.

Bazar iqtisadiyyatı inkişaf etmiş ölkələrin maliyyə siyasətində vergi stimullaşdırılması mexanizmlərindən geniş miqyasda istifadə olunur. Şirkətlərə icazə verilir ki, elmi-tədqiqatlara və işləmələrə xərclənən vəsaiti vergitutma bazasından silsinlər. Məsələn, Avstraliya şirkətlərinə hüquq verilir ki, elmi-tədqiqat və təcrübə konstruktor işlərinə xərclərdəki vəsaitin 150 faizi həcmində vəsaiti vergitutuma bazasından silsinlər. İrlandiya, Hindistan, Çin, İzrail və Tayvan kimi dövlətlərdə yüksək texnoloji əmtəə və xidmətlərin reallaşdırılmasından alınan mənfəət vergisi dərəcəsinin 50 faiz azaldılması təcrübəsindən istifadə olunur [5, s.76].

Innovasiya fəaliyyətinin vergi stimullaşdırılması tədbirləri içərisində yeni sosial vergi rejiminin tətbiqinin zəruriliyi haqqında fikirlər söylənilir. Bu fikirlər müəssisə və təşkilatlarda vergitutma məsələlərini kompleks həll etməyə və vergi uçotu, hesabatı və vergi administrasiyası ilə bağlı problemləri tənzimləməyə imkan verə bilər. Sosial vergi rejimi elm və innovasiya təşkilatlarını mənfəət vergisi, vahid sosial vergi, əlavə dəyər vergisi, əmlak vergisi və torpaq vergisi ödəməkdən azad edilməsini nəzərdə tutur.

Beləliklə, xarici ölkələrdə geniş yayılmış və Azərbaycanda hələ tətbiq edilməyən innovasiya sahibkarlığının vergi stimullaşdırılması tədbirləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- innovasiya şirkətləri üçün xüsusi vergi rejiminin tətbiq edilməsi;

- birgə innovasiya fəaliyyəti həyata keçirmək üçün elmi-tədqiqat birliklərinin formalaşmasında sənaye müəssisələrinin iştirakının vergi güzəştlərinin köməyilə stimullaşdırılması;
- müəyyən müvəqqəti müddətə (5-10il) vergi güzəştlərinin verilməsi və sonradan onların effektivliyinin qiymətləndirilməsi təcrübəsindən istifadə edilməsi.
- dünya təcrübəsini nəzərə almaqla Azərbaycanda vergi siyasəti mexanizmlərinin köməyilə innovasiyanın dəstəklənməsi iki istiqamətdə aparılmalıdır:
- innovasiyaya tələbin dəstəklənməsi (modernləşmə və innovasiya) və elmi işləmələrin tətbiqi üçün şirkətlərin stimullaşdırılması;
- innovasiya təklifinin dəstəklənməsi (innovasiya məhsulu təklifini formalaşdıran şirkətlərin səmərəli fəaliyyəti üçün stimulaşdırılması).

Deməli, vergi siyasətinin məqsədi həm vergi öhdəliklərin həcmi, həm də onların icrasının mürəkkəbliyi nöqtəyi-nəzərindən modernləşdirmə və innovasiya fəaliyyəti üçün mövcud əngəlləri aradan qaldırmaqdır.

6. Innovasiya sahibkarlığının effektiv idarə olunması

Sürətlə dəyişən xarici mühitdə innovasiya sahibkarlığının effektiv idarə olunması təkcə məhsulun rəqabətqabiliyyətinin yüksəldilməsi üçün deyil, həm də şirkətin davamlı inkişafı üçün mühüm şərtidir. Innovasiya menecmenti innovasiya sahibkarlığı ilə məşğul olan müəssisə və təşkilatların gələcək uğurları üçün müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

Innovasiya menecmenti biznes-proseslərin məqsədlərinə nail olmaq üçün sahibkarlar və investorların effektiv fəaliyyət göstərmələrinə imkan verən alətlər toplusunun ifadə edir. Əsas səy şirkətin daxilində şərait və alətlərin yaradılmasına göstərilir, hansıki xarici mühit dəyişikliklərinə tez reaksiya verməyə, yeni ideyaların, proseslərin və məhsulun tətbiqi üçün daxili imkanlardan səmərəli istifadə olunmasına şərait yaradır.

Innovasiya menecmentinin təməl prinsipləri aşağıdakılardır:

- konkret innovasiya üçün əsas ideyaların məqsədyönlü axtarışı;
- müəyyən yeniliklər üçün innovasiya prosesinin təşkili, hansıki adi ideyanın son məhsula çevrilməsi üçün kompleks təşkilati-texniki tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur;
- bazarda yeni ideyaların reallaşdırılması və irəliləməsi prosesi.

Göstərilən istiqamətlərdən hər biri özündə konkret strategiya və taktikanı əks etdirməlidir.

İqtisadi məfhum olan innovasiya menecmenti iki əsas altsistemə ayrılır: subyekt qismində idarəetmə və obyekt qismində idarəetmə. Bu iki altsistemin qarşılıqlı fəaliyyət göstərməsi informasiyanın hərəkəti sferasında həyata keçirilir, hansıki menecmentin bilavasitə prosesi adlanır.

Innovasiya menecmenti strateji menecmentin prioritet istiqaməti hesab edilir, bu da innovasiya proseslərinin idarəetmə prosesində təzahür edən iqtisadi münasibətlərin idarəetmə

sisteminin inkişafı ilə sıx əlaqədardır. Bu idarəetmə sisteminin əsas məqsədi aşağıdakılardan ibarətdir.

- elmi-texniki və təşkilati-iqtisadi inkişafın əsas istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi;
- yeni məhsul, xidmət və texnologiyalarının modernləşdirilməsi və yaxşılaşdırılması, ənənəvi məhsul növlərinin istehsalının perspektiv inkişafı;
- köhnəlmiş məmulatların istehsaldan çıxarılması.

Bir çox xarici ölkələrdə dövlət müxtəlif elmi-tədqiqat işlərinə, həmçinin innovasiya fəaliyyətinə böyük məbləğdə investisiya qoyur. Məsələn, Almaniyada elmi tədqiqatlara və işləmələrə ümumi daxili məhsulun 2,7 faizi, ABŞ-da 2,8 faizi, Yaponiyada 3,5 faizi qədər dövlət vəsaiti yönəldir, Azərbaycanda isə bu rəqəmi təqribən 1 faiz təşkil edir.

Hazırkı vaxtda Azərbaycanda innovasiya sahibkarlığının inkişafında müxtəlif texnologiyaların tətbiq edilməsinə baxmayaraq innovasiya fəaliyyəti ilə müəssisə və təşkilatların, yaxud dövlətin bilavasitə məşğul olması məsələsi hələ də açıq qalır. Bir tərəfdən dövlət innovasiyanın inkişafına dəstək verir, kömək göstərir, yəni qanunvericilik aktları qəbul edir və innovasiya mərkəzləri yaradır. Digər tərəfdən isə müəssisə və təşkilatlar novator fəaliyyətinə təşəbbüs göstərərəkən bir sıra problemlərlə qarşılaşırlar. Deməli, başlıca problem kiçik və orta sahibkarlıqda yaranan innovasiyaların vaxtlı-vaxtında və kifayət qədər maliyyələşdirilməməsidir. Fikirimizcə, innovasiya sahibkarlığının maliyyələşdirilməsi üçün “Sahibkarlığın İnkişaf Fondu”ndan vəsaitin ayrılması məqsədəuyğun olardı.

Nəticə

1. İnnovasiya məhsulu və xidmətlərindən istifadə etməyə, yeni bazar segmenti yaratmağa, sahibkarlıq mənfəəti almağa imkan verən fəaliyyət innovasiya sahibkarlığı adlanır. İnnovasiya sahibkarlığının səciyyəvi cəhəti elmtutumlu istehsalı inkişaf etdirmək, intellektual mülkiyyət obyektlərinin və insan amilinin rolunu artırmaq, təkraristehsalın intensiv tipinə keçmək və s.-dən ibarətdir.
2. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya sahibkarlığını inkişaf etdirmək üçün innovasiyaya tələbin stimullaşdırılması, mövcud elmi-texniki potensialdan səmərəli istifadə olunması, riskli innovasiya fəaliyyətinin vençur maliyyələşdirilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi, güzəştli vergi sisteminin tətbiqi və dövlət dəstəyinin artırılması vacibdir.
3. İnnovasiyanın hərəkətverici qüvvəsi və mənbəyi kimi innovasiyaya tələb innovasiya sahibkarlığının inkişafında və səmərəliliyinin yüksəlməsində böyük rol oynayır. Belə ki, yeni texnologiyalar təklifi innovasiyaya tələbi stimullaşdırır, tələb və təklifin qarşılıqlı əlaqəsində iqtisadi dəyər yaradılır. İnnovasiyaya tələbin stimullaşdırılması istehlakçıların tələbatının dolğun ödənilməsi, məhsul və xidmətlər bazarının genişləndirilməsi, yeni bazar segmentinin yaradılması, biliklərin paylanması və transaksion xərclərin azaldılması nəticəsində innovasiya sahibkarlığının sosial-iqtisadi səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırma bilər.

4. İnnovasiya sahibkarlığını inkişaf etdirmək üçün müəssisə və təşkilatların sərbəst maliyyə resursları olmalıdır, hansıki vergitutmanın stimullaşdırıcı rolunu artırmaq və vergi yükünü azaltmaq yolu ilə əldə etmək mümkündür. İnkişaf etmiş bazar iqtisadiyyatlı ölkələrin təcrübəsinə əsaslanaraq innovasiya fəaliyyəti həyata keçirən şirkətlərə hüquq verilməlidir ki, elmi-tədqiqat və təcrübə konstruktor işlərinə xərclənən vəsaiti vergitutma bazasından silsinlər, yüksəktexnoloji əmtəə və xidmətlərin reallaşdırılmasından alınan mənfəətdən tutulan vergini 50 faiz azaltsınlar, həmçinin sosial vergi rejimi tətbiq etsinlər.
5. İnnovasiya sahibkarlığının inkişafında vençur kapitalı innovasiya fəaliyyətinin infrastruktur elementi kimi çıxış edir. Son illər Azərbaycanda innovasiyanın vençur maliyyələşdirilməsində müsbət meyillərin müşayət olunmasına baxmayaraq bu sahədə bir sıra təşkilati-iqtisadi və hüquqi problemlər həll edilməmiş qalır. İnnovasiya sahibkarlığının vençur investisiyalaşdırılması mexanizmini təkmilləşdirmək məqsədilə aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir:
  - vençur investiyalaşdırılmasının mükəmməl normativ-hüquqi bazasının yaradılması;
  - innovasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində vençur investorlarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi;
  - vençur kapitalı bazasında dövlət-xüsusi (biznes) tərəfdaşlığın inkişaf etdirilməsi və təkmilləşdirilməsi;
  - innovasiya şirkətlərinin həyat tsiklinin bütün mərhələsində vençur investorları üçün güzəştli vergi sisteminin tətbiq edilməsi;
  - innovasiya şirkətləri üçün kadr hazırlığı sisteminin təkmilləşdirilməsi.

Ədəbiyyat

1. Дзагоева М.Р., (2012), Влияние налоговой политики региона на инновационную активность предприятий. Управление экономическими системами: электронный научный журнал, № 1.
2. Камбердиева С.С., (2017), Финансирование инновационного предпринимательства. Экономика и предпринимательство, № 2.
3. Киселева В.В., Колосницына М.Г., (2008), Государственное регулирование инновационной сферы. Москва.
4. Никулина О.В., Сильченко Н.В., (2014), Направления совершенствования механизма венчурного финансирования инновационного предпринимательства в условиях формирования кластерной архитектуры экономики. Экономика и предпринимательство, № 4.
5. Подгорнова Е.В., (2015), Инновационная политика, направленная на стимулирование спроса на инновации. Экономика и предпринимательство, № 6.